Περί ύψους και άλλων ζητημάτων

Άλμπι για τέταρτη φορά στο ΚΘΒΕ

Σάββας Πατσαλίδης

☆

Πώς αντιμετωπίζει κανείς το θάνατο; Κοιτώντας τον στα μάτια, λέει ο Άλμπι στις "Τρεις υψηλές γυναίκες" (1991, βραβείο Πούλιτζερ 1994, πρώτη παράσταση στην Ελλάδα το 1995), το πλέον αυτοβιογραφικό του εγχείρημα, όπου μιλά για τη μητέρα του, μα πιο πολύ για τη ζωή που τελειώνει. Είναι ένα κατά βάση εσωτερικό ταξίδι, οι μνήμες του οποίου βγαίνουν προς τα έξω μέσα από τις κατακερματισμένες αφηγήσεις τριών γυναικών—που αντιπροσωπεύουν ηλικιακά τρεις διαφορετικές φάσεις στη ζωή της ίδιας γυναίκας, της μητέρας του—και γίνονται στο τέλος η mise en scene της παράστασης.

Η μεγαλύτερη, πιο κοντά στο θάνατο, αλλά και πιο ζωντανή, μιλά για χαμένες μάχες, για κενότητα. Η μεσαία, αντιπαθητική στην πρώτη πράξη, μετεξελίσσεται σε μία αριστοκρατική πενηντάρα στη δεύτερη, και η νεότερη, η δικηγορίνα, από μοντέλο ενός πολιτικά ορθού λόγου, μετατρέπεται σε μία πιο ανθρώπινη και γενναιόδωρη γυναίκα. Και στο μέσον όλου αυτού του στροβιλίσματος αναμνήσεων, αντιπαλοτήτων και εντάσεων, μία κούκλα-ομοίωμα της Υψηλής Γυναίκας υπενθυμίζει σε όλους το αναπόφευκτο τέλος των αφηγήσεων, των ονείρων και των απογοητεύσεων. Και σαn μια φευγαλέα πινελιά σ' αυτό το ομιχλώδες δρώμενο του νου, ο θετός γιος της, ο συγγραφέας, ο οποίος βουβός παρακολουθεί αυτά που κατόπιν θα του δώσουν την ύλη για να αρθρώσει το δικό του δράμα.

Ο Άλμπι δεν είναι απαισιόδοξος αποτιμητής της ζωής. Είναι ένας φιλελεύθερος ουμανιστής που πιστεύει στον απελευθερωτικό ρόλο της τέχνης (όπως και οι συμπατριώτες του Μίλλερ και Γουίλιαμς). Θεωρεί πως η σωτηρία του ανθρώπου βρίσκεται στην εμπλοκή του με τα κοινά, με τη ζωή. Πολύ χαρακτηριστική στιγμή, η τελευταία σκηνή στο κορυφαίο του έργο "**Ποιος φοβάται τη Βιρτζίνια Γουλφ**", όπου το ζευγάρι, χωρίς τ' αγκωνάρια των ψευδαισθήσεων, είναι έτοιμο να τραβήξει το δρόμο της αλήθειας. Και σίγουρα τους φοβίζει... η "Βιρτζίνια Γουλφ".

Αλλά την ίδια εμπλοκή περίπου προσπαθεί να πετύχει και από την πλευρά του θεατή που παρακολουθεί τα έργα του. Τον θέλει να προσλαμβάνει τα σκηνικά δρώμενα σαν

κάτι πολύ δικό του, κάτι που τον αφορά άμεσα. Μόνο τότε ο θάνατος και η βία—που συχνά πρωταγωνιστούν—θα λειτουργήσουν ως δυνάμεις θετικές. Ο ρόλος του καλού θεάματος, λέει ο Άλμπι, είναι να κάνει το κοινό να ματώσει (θυμίζοντάς μας και λίγο από το θέατρο της σκληρότητας του Αρτό). Με τίποτε δε θέλει το θεατή στον παθητικό ρόλο του ηδονοβλεψία. Γι' αυτό και γίνεται συχνά επιθετικός, αιχμηρός, γενικά απρόβλεπτος στις επιλογές του, οι οποίες τον τοποθετούν με το ένα πόδι στο μεταμοντερνισμό, όμως το άλλο φτάνει πίσω, μέχρι τη ρομαντική παράδοση.

Η παράσταση που είδαμε στην ΕΜΣ, σε παραγωγή ΚΘΒΕ, έφερε τα χαρακτηριστικά της σκηνοθετικής φροντίδας του Τάσου Μπαντή: προσοχή στη λεπτομέρεια, λιτότητα εκφραστικών μέσων, ψιλοβελονιά στη διδασκαλία του λόγου, σημαίνουσες παύσεις και σιωπές. Ήταν προφανής η προσπάθειά του να μας αποκαλύψει φλούδα-φλούδα τον πυρήνα των πραγμάτων, το βάθος της πολυδαίδαλης ανθρώπινης ψυχής, της μίας ψυχής, μέσα από τις ψυχολογικές εκτονώσεις και φορτίσεις των τριών γυναικών. Στο τέλος, η εικόνα είχε δύο όψεις: μία με ασθενική ψυχή κατά τα δύο τρίτα και μία με μπόλικη ψυχή στο σύνολο.

Το πρώτο μέρος δεν είχε ξεκάθαρο στίγμα. Έδειχνε αβέβαιο ως προς τους στόχους του. Η σκηνική συνύπαρξη των τριών γυναικών εμφάνιζε ρωγμές, σε σημείο η αποξένωση, από θέμα συζήτησης, να γίνεται ενίοτε και τρόπος σκηνικής συμπεριφοράς. Ο Μπαντής είναι καλός δάσκαλος ηθοποιών και απορώ πως δίδαξε το ρόλο της άκαμπτης δικηγορίνας μέσα από άκομψες και εφηβικές πόζες, περιορίζοντας μια ταλαντούχα νέα ηθοποιό, την Α. Καλαϊτζίδου, σε καμώματα. Είναι η ίδια ηθοποιός που στη Β' πράξη, πιο χαλαρή και "εξανθρωπισμένη", έπιασε το ρόλο από τα μαλλιά και τον ταρακούνησε.

Η Ν. Βοσνιάκου έπαιξε όλο το πρώτο μέρος χωρίς νεύρο και λόγους σκηνικής παρουσίας. Ανέβηκε αισθητά στο δεύτερο μέρος και έδειξε πόσο αξιόλογη τεχνική διαθέτει.

Όσο για τη Λαμπράκη, ζωντάνεψε με ευγενική υπεροχή και το κύρος της σκηνικής της γοητείας το πορτρέτο μιας γυναίκας, την οποία ο Άλμπι τολμά, παρά την πολύχρονη αντιπάθεια που της έτρεφε, να δει με μάτι καθαρό και χωρίς προκαταλήψεις, σχεδόν με συμπάθεια. Αυτοκυριαρχούμενη στην επιθετικότητα και τα ψυχοσυναισθηματικά σκαμπαναβάσματα του ρόλου, ελισσόμενη και εξελισσόμενη με θηριώδη μαεστρία ανάμεσα στην ειρωνεία, τον αυτοσαρκασμό, το χιούμορ και τη σκληρότητα, η

Λαμπράκη πέτυχε τη σταδιακή αποκάλυψη της ψυχής μίας υψηλής γυναίκας που δεν επιτρέπει στη ζωή να την κοντύνει.

Τα σκηνικά της Κεντάκα ολίγον τι μπεκετικά, ιδιαίτερα στη Β' πράξη, όπου κατάφεραν να δώσουν το βάθος του νου, τη στιγμή που μετατρέπει τα αθέατα παθήματά του σε θέαμα. Η μετάφραση του Μπαντή κράτησε το χρώμα και τη σουρντίνα των νοημάτων.

Με ένα πιο "δεμένο" πρώτο μέρος, θα μιλούσαμε για μια πολύ αξιόλογη δουλειά. Αλλά κι έτσι, αξίζει τα λεφτά της.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

28 Δεκεμβρίου 2003